



Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/index>

Wat Wang Tawan Tok Nakhon Si Thammarat, Thailand

pp. 617-633

บทความวิจัย

กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม*

STRATEGIES FOR DEVELOPING BUDDHIST TOURISM ACTIVITIES AND ROUTES DVARAVATI ERA IN NAKHON PATHOM PROVINCE

กาญจจิรา วิจิตรวัชรารักษ์¹, นภารัตน์ กิตติรัตนมมงคล¹Kanjira Wijitwatcharak¹, Naparat Kittirattanamongkol¹¹คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นครปฐม¹Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Nakhon Pathom, Thailand¹Corresponding author Email: kanjira9@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนายุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม 2) พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนายุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม 3) กำหนดกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนายุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แล้วนำเสนอในลักษณะพรรณนาความ เนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ได้แก่ 1) ศักยภาพและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 1.1.1) ประวัติพระพุทธศาสนายุคทวารวดี 1.1.2) สภาพการท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐมมีพื้นที่มีความโดดเด่นในเรื่องของทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต 1.1.3) การบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว 1.1.4) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 1.2) การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 1.2.1) กลยุทธ์การพัฒนา กิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 1.2.2) การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา 1.2.3) การดำเนินการสร้างกลยุทธ์

* Received 7 December 2022; Revised 26 December 2022; Accepted 28 December 2022

การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 2) การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนา กิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม ได้แก่ 2.1) รูปแบบศักยภาพและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัด นครปฐม 2.2) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัด นครปฐม 2.3) รูปแบบกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การพัฒนากิจกรรม, เส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา, ยุคทวารวดี, จังหวัด นครปฐม

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the potential and routes of Buddhist tourism, 2) to develop Buddhist tourism activities, 3) to formulate strategies for developing Buddhist tourism activities and routes. This research is a qualitative research, by in-depth interviews with 21 key informants and a specific group discussion of 10 person. Data were analyzed using contextual content analysis techniques. The results of the research were as follows: 1) Potential and Path of Buddhist Tourism 1.1) Potential and Path of Buddhist Tourism 1.1.1) History of Buddhism in the Dharavadee Era 1.1.2) Tourism Conditions Nakhon Pathom Province has an outstanding area in terms of natural tourism resources. History and way of life 1.1.3) Management of tourism activities 1.1.4) Impacts arising from activities and Buddhist tourism routes 1.2) Strategies for developing activities and Buddhist tourism routes 1.2.1) Strategies for developing activities and Buddhist tourism routes Buddhism 1.2.2) development of activities and Buddhist tourism routes as a policy and strategy for Buddhist tourism 1.2.3) implementation of strategies for developing activities and Buddhist tourism routes 2) Developing activities and defining tourism routes strategies Buddhist tourism, namely: 2.1) potential patterns and paths of Buddhist tourism Dvaravati Era in Nakhon Pathom Province 2.2) Model of Buddhist tourism activities Dvaravati Era in Nakhon Pathom Province 2.3) Strategies for developing activities and Buddhist tourism routes Dvaravati Era in Nakhon Pathom Province.

Keywords: Strategy, Activity Development, Buddhist Tourism Route, Dvaravati Era, Nakhon Pathom Province

บทนำ

ศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม ที่มีองค์ประกอบสำคัญคือ หลักธรรมคำสอน พิธีกรรม ที่แสดงออกถึงความเชื่อ และวิธีการปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่บุคลากรทางพุทธศาสนา ได้แก่ พระเป็นผู้สั่งสอนหลักธรรม ประกอบพิธีกรรม และเป็นผู้บริหารจัดการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนา ศาสนาพุทธเข้ามาในประเทศไทยก่อนสมัยสุโขทัย ตามประวัติศาสตร์ได้ กล่าวถึงความเชื่อ พิธีกรรม และการปฏิบัติทางศาสนาที่ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา ความ เชื่อแบบพราหมณ์ รวมถึงความเชื่อเรื่องผี โดยสังเกตได้จากพิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ที่ยัง ปรากฏอยู่ในหลายพื้นที่โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับ เยาวชนฯ, 2557)

ศาสนาทำให้คนเกิดความเชื่อ ทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งความเชื่อและพิธีกรรมที่ ปฏิบัติกันนั้นก็แตกต่างกันไปในแต่ละศาสนา เมื่อบุคคลเกิดความเชื่อและการนับถือในศาสนา นั้น ๆ ขึ้น ย่อมต้องทำให้เกิดการปฏิบัติตามคำสั่งสอนหรือหลักในการดำเนินชีวิตของศาสนาที่ ตนนับถือ ก่อให้เกิดการเดินทางไปเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ และถือเป็นจุดเริ่มต้นของการ เดินทางท่องเที่ยวเกิดขึ้น การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการท่องเที่ยวจากสถานที่หนึ่งไปยัง สถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนา เช่น วัด ศาสนสถาน สถานที่ทางศาสนา เพื่อการแสวงบุญ การ ออกไปนั่งสมาธิ ฟังธรรมะ ฟังเทศน์ หาความรู้ การปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมคำสั่งสอนของ ศาสนา นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาจะต้องได้ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว เพื่อ พักผ่อนหย่อนใจ ทำให้เกิดความรู้ความเชื่อที่ตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง เข้าใจเกี่ยวกับ พิธีการทางศาสนา (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, 2557)

การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อความสบายใจ เป็นการท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับที่ไม่ลึกซึ้ง เท่ากับในอีกรูปแบบหนึ่ง ผู้เดินทางท่องเที่ยวพึงพอใจเพียงแค่ได้เดินทางไปถึง ได้สักการะบูชา ในสถานที่อันศรัทธา ในบางครั้งมีการเน้นจำนวนโดยไปให้ได้จำนวนสถานที่มาก ๆ อาจจะใช้เวลาภายใน 1 วัน เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความสบายใจ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความรื่นเริงบันเทิง ในประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนา การเดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อยกระดับจิตใจ เป็นการ เดินทางท่องเที่ยวที่ลึกซึ้ง ไม่ฉาบฉวยเพียงแค่การไปเยือนเพื่อกราบไหว้บูชาและขอพรสิ่งศักดิ์ สิทธิ์หรือเพียงแค่ได้พบเห็น แต่เดินทางไปด้วยความใฝ่รู้ ศึกษาแสวงหาความรู้ ให้เกิดแง่คิดเกิด ข้อธรรม เพื่อยกระดับจิตใจให้ดียิ่งขึ้นไปหรือในระดับที่ลึกซึ้งมาก คือการเดินทางไปเพื่อเรียนรู้ เพื่อปฏิบัติในสถานที่ใดที่หนึ่งในระยะเวลาหนึ่ง อาจเป็นระยะเวลาช่วงสั้น ๆ 3 - 5 วัน หรือ 7 วัน หรือยาวนานกว่านั้น เป็นการสั่งสมปัญญาทางศาสนาเพื่อให้ทุกข์ลดลง เช่น การเดินทางไป ในสังเวชนียสถาน หรือสถานที่ทางศาสนาต่าง ๆ การเดินทางไปปฏิบัติธรรมในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่ง กิจกรรมการท่องเที่ยวในศาสนาพุทธมีทั้ง การท่องเที่ยวเพื่อแสวงบุญ การทำบุญตักบาตรตาม ประเพณี ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ของ World Tourism Organization (WTO) พบว่า นับเวลา กว่าทศวรรษที่กระแสการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและยกระดับจิตใจได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วใน

ด้านปริมาณ ประเทศต่าง ๆ ล้วนมีทรัพยากรที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มสถานที่สักการะทางศาสนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา และจิตใจล้วนมีความสำคัญในระดับโลก ด้วยเป็นดินแดนที่เป็นแหล่งกำเนิดศาสนาของโลก คือ ฮินดู และ พุทธ เส้นทางถนนแห่งการเดินทางท่องเที่ยวทุกสายจะมุ่งสู่ประเทศอินเดีย (กลุ่มสารสนเทศเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559)

ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในประเทศไทยพบว่า มีลักษณะทั้ง 2 รูปแบบ ที่กล่าวมาข้างต้น แต่บางครั้งมีกิจกรรมที่แอบแฝงไปกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาด้วย นั่นก็คือ เรื่องของการเสี่ยงโชค และการหาโชคลาภในแต่ละสถานที่ จากสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปและมีเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทย และกลายเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา จึงทำให้วัตถุประสงค์ทางการท่องเที่ยวถูกบิดเบือนไป แต่ก็คงไม่อาจปฏิเสธกระแสหรือศรัทธาแห่งการแสวงหาของประชาชนได้ ซึ่งการบริหารจัดการของศาสนสถานในเรื่องของการสร้างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ทางศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวจะช่วยทำให้การท่องเที่ยวกลับสู่สายแห่งพุทธคุณได้ ทั้งนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายกับชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อสร้างความยั่งยืนไปพร้อม ๆ กันด้วย กล่าวสำหรับประวัติศาสตร์การเข้ามาของพระพุทธศาสนาภายในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าอาณาจักรทวารวดีที่ถึงแม้ยังมีการถกเถียงกันเรื่องถิ่นที่ตั้งที่แน่นอน แต่ก็มีหลักฐานที่พอจะเชื่อถือได้จากนักวิชาการประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงดินแดนแห่งอาณาจักรทวารวดีที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ ณ ประเทศไทยอย่างแน่นอน แต่ยังคงมีการถกเถียงถึงเมืองที่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักร ทั้งนี้ อาจารย์รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง ให้ความเห็นโดยส่วนตัวในเรื่องของเมืองที่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีว่า คือพื้นที่ของจังหวัดนครปฐม เพราะความกว้างใหญ่เชิงพื้นที่ของเมือง ขนาดของโบราณสถาน ความหนาแน่นของโบราณวัตถุที่พบ ซึ่งมีที่นครปฐมมากกว่า ประกอบกับหลักฐานที่พบในเชิงของศิลปะ โบราณวัตถุที่พบ สามารถอนุมานได้ว่า คนทวารวดีนับถือศาสนาพุทธมากกว่าศาสนาอื่น ๆ และเป็นพุทธศาสนาที่รับมาจากอินเดียโดยตรง (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2562) จึงอาจกล่าวได้ว่า จังหวัดนครปฐมมีความสำคัญในที่มาของประเทศไทย โดยเฉพาะทางด้านพระพุทธศาสนา ดังนั้น การส่งเสริมวิธีการที่จะทำให้คนได้รู้จักในความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะทางด้านพระพุทธศาสนาจึงมีความจำเป็น และมีความเหมาะสมเชิงพื้นที่ที่จะมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่เป็นการเล่นเรื่องที่ดีที่สุดได้ ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนามีคุณค่าและเป็นประโยชน์มากขึ้น จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ความทรงคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมอันดั่งามนี้ไว้ และจำเป็นจะต้องมีการศึกษาหากลยุทธ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในดินแดนแห่งปฐมบรมศาสนาของจังหวัดนครปฐม

การท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และปันผลประโยชน์ต่าง ๆ

กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งชุมชนต่าง ๆ ที่วัดนั้นๆตั้งอยู่ ทำให้เกิดธุรกิจข้างเคียง เช่น ร้านค้าขายของขายอาหารปลา ตลอดจนขายสินค้าผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่น เป็นต้น (ธนิต บุตรทิพย์สกุล, 2558)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว เป็นเหตุให้คณะผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษา เรื่องกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ประวัติพระพุทธรศานายุคทวารวดี และเพื่อกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา พร้อมทั้งแนวทางกำหนดกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม เกิดประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษาศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยระบุไว้ ได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 21 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

3.1 ผู้วิจัยจะทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการการวิจัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามที่กำหนดไว้ในทำการวิจัย

3.2 การเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นรายบุคคล ใช้เวลารูป/คนละประมาณ 60 นาที

3.3 ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้

3.4 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขณะที่สัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยจะขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

ระยะที่ 2 การพัฒนากิจกรรมและกำหนดกลยุทธ์เส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่มีความเชี่ยวชาญตามคุณสมบัติ ได้พิจารณาเลือก จำนวน 10 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และร่างแนวทางการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม ที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นประเด็นหลักในการสนทนากลุ่ม จากนั้นร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสนทนากลุ่มเสนอผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อพิจารณาชี้แนะปรับปรุงหรือแก้ไข จากนั้นนำไปตั้งเป็นคำถามจากการสนทนากลุ่มเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เน้นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ตามวัน เวลา และสถานที่ โดยการเลือกวัน เวลา และสถานที่ที่เหมาะสมและนัดหมาย โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายผู้ร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อให้เอื้อต่อข้อมูลที่ลึกและสมบูรณ์ ตามข้อคำถามประเด็นหลักสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการระดมสมอง (Brain Storming) รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะหลักขณะร่วมกัน (Common Character) รวมถึงหาข้อสรุป (Common Conclusion) จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสนทนากลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลมาจัดกลุ่มตามประเด็นหลักของการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) หากมีประเด็นที่ไม่ชัดเจนผู้วิจัยใช้วิธีการจัดกลุ่มประเด็นข้อความ (Word Grouping) แล้วทำการอธิบายขยายความ (Explanation) โดยเรียบเรียงถ้อยคำขึ้นใหม่จากข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลมา ทำการตีความ (Interpretation) บางประโยคหรือบางถ้อยคำที่ผู้ให้ข้อมูลให้มาจำเป็นต้องตีความหรือแปลความหมายแฝง ผู้วิจัยจะทำการตีความถ้อยคำ ดังกล่าวโดยอาศัยบริบทของการสนทนากลุ่มมาสนับสนุนการตีความ และทำการพรรณนาความ (Description) เป็นการเรียบเรียงถ้อยคำ โดยการจัดระบบการเกิดขึ้นก่อน-หลัง

ของเนื้อหาสาระจากการวิเคราะห์ พร้อมกับการพรรณนาเชื่อมโยงแต่ละเนื้อหาหรือเหตุการณ์ให้มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และตรงตามประเด็นที่ดำเนินการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาสรุปสร้างรูปแบบการพัฒนากิจกรรมและกำหนดกลยุทธ์เส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม ที่เป็นรูปธรรมนำไปสู่การนำไปปฏิบัติต่อไป

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยการสร้างนวัตกรรมและมูลค่าเพิ่ม การพัฒนากิจกรรมให้มีความหลากหลาย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การสร้างแรงจูงใจให้เกิดการค้า การลงทุนเพื่อการท่องเที่ยว การสร้างความเชื่อมโยงกลุ่มพื้นที่การท่องเที่ยว การเสริมสร้างโอกาสและจัดหาแหล่งทุนเพื่อพัฒนาการค้าการลงทุนให้แก่ผู้ประกอบการภาคบริการท่องเที่ยว ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการนำมาเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. 1 ประวัติพระพุทธศาสนา ยุคทวารวดี คำว่า “ทวารวดี” เป็นข้อสันนิษฐานมาจากคำว่า “โทะ-โล-โป-ติ” (To-Lo-po-ti) ซึ่งปรากฏในบันทึกการเดินทางของพระภิกษุเหียนจิ่ง ที่เดินทางจากจีนไปสืบทอดพระพุทธศาสนาในอินเดียทางบก ใน พ.ศ. 1172 และเดินทางกลับจีนใน พ.ศ. 1188 ในบันทึกการเดินทางนี้ ได้กล่าวถึงชื่ออาณาจักรโทะโลโปติด้วย ซึ่งนักวิชาการเชื่อว่าคำว่า “โทะโลโปติ” ตรงกับภาษาสันสกฤตคือทวารวดี เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของศรีเกษตร ในประเทศพม่า และตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอิสานปุระ ในประเทศกัมพูชา อาณาจักรทวารวดีนี้ตั้งอยู่ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบันในบันทึกอีกชิ้นหนึ่ง ได้แก่ บันทึกของพระภิกษุฮัจจิง ผู้ที่เดินทางจากจีนไปสืบทอดพระพุทธศาสนาในอินเดียโดยทางทะเล ระหว่าง พ.ศ. 1214 - 1218 ท่านออกเดินทางจากเมืองกวางตุ้ง ในบันทึกกล่าวถึงเมืองท่าและอาณาจักรตามชายฝั่งทะเลที่ท่านได้เดินทางผ่าน ที่ปรากฏชื่อได้แก่ หลินยี่ ฟูนัน ทวารวดี ลังเจียชู ศรีวิชัย และโมโลยู ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ และสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นกลุ่มบุคคลแรกที่กำหนดเรียกชื่อดินแดนที่เมืองโบราณเหล่านี้ตั้งอยู่ รวมทั้งงานศิลปกรรมที่พบมากมาย โดยเฉพาะในบริเวณลุ่มน้ำแม่ น้ำเจ้าพระยานั้นว่าทวารวดี โดยใช้เหตุผลของตำแหน่งที่ตั้งอาณาจักรและอายุตามบันทึกของจีน กับอายุของงานศิลปกรรมที่ตรงกัน อาณาจักรทวารวดีจึงกลายเป็นอาณาจักรแรกในดินแดนไทย กำหนดอายุตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 12 ลงมาถึงพุทธศตวรรษที่ 16

1.2 สภาพการท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐมมีพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในเรื่องของทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และสถานที่ที่มนุษย์สร้างก่อให้เกิด

มรดกมากมาย โดยเฉพาะวัฒนธรรม วิถี การดำรงชีวิตและสถาปัตยกรรม ในปัจจุบันจังหวัดนครปฐมมีชื่อเสียงเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้ง ธรรมชาติของแม่น้ำ เกษตร และแหล่งวัฒนธรรม และวิถีชีวิตและสถาปัตยกรรม จนเกิดกิจกรรม ท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัด ทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เกิดขึ้น รายได้จากการท่องเที่ยว แต่ในทางกลับกันได้มีผลกระทบทางด้านลบเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวทั้งเรื่องของการทำลายทรัพยากรท่องเที่ยว ค่าครองชีพที่สูงขึ้น

1.3 การบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว ในโลกของความเป็นจริง มักจะหาผู้บริหารดังกล่าวได้ยากยิ่งส่วนมากจะพบ ผู้บริหารที่บริหารแล้วได้งานมีคุณภาพแต่ไม่สามารถครองใจคน หรือโอ้อ่อนต่อคนมากเกินไป จึงทำให้งานขาดประสิทธิภาพ ดังนั้น นักบริหารมืออาชีพจะต้องรู้จักประยุกต์ศาสตร์ทางการบริหาร มาใช้อย่างมีศิลปะเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ ต้องมีทั้งศาสตร์สามารถ ทั้งศิลป์จึงจำเป็นต้องแสวงหานวัตกรรมเทคโนโลยี หลักการ แนวคิด ทฤษฎีใหม่ๆ มาปรับปรุงและ พัฒนาการบริหารจัดการอยู่เสมอ

1.4 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดมีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยในหลายๆ ด้าน รวมถึงด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน วัดได้การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศซึ่งเดินทางมาเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อต้องการชื่นชมความสวยงามทางพุทธศิลป์ รวมทั้งเป็นการศึกษาพุทธศาสนาหรือการเดินทางเพื่อการแสวงบุญซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยจำนวนมหาศาลในแต่ละปี สามารถทำให้วัดและชุมชน มีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของมรดก ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นในการที่จะร่วมมือกันอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของตนเองต่อไปอย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวในบางครั้งก็อาจส่งผลกระทบในด้านลบ ด้านเช่นเดียวกัน

2. การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม มีดังนี้

2.1 การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในปัจจุบันจึงเป็นศูนย์รวมของมรดกวัฒนธรรมและสรรพวิชาอันหลากหลายนับตั้งแต่โบราณกาล มีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อนุรักษ์สืบสาน และใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมทาง พุทธศาสนา และกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของวัดและพระสงฆ์ ลดลงไปจากเดิม แต่กระนั้น วัดและพระสงฆ์ก็ยังปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคม โดยบทบาทหลักของวัดก็ยังคงเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์สามเณร เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติธรรม สืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอน และยังมีฐานะเป็นแหล่งประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นโบราณสถานโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ตลอดจนการเป็นศูนย์กลางใน

การประกอบประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้น วัดจึงมีบทบาทอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งนี่เป็นอีกบทบาทหนึ่งของวัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2.2 การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมสำคัญของจังหวัดนครปฐม มีแนวโน้มที่เป็นโอกาสในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท อาทิ แหล่งมรดกโลก ศาสนสถานจำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางกิจกรรมกีฬา หรือแหล่งท่องเที่ยวในมหานครที่มุ่งเน้นการพักผ่อนและบริโภคสินค้า และการบริการส่งผลกระทบหนึ่งที่สำคัญคือเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียน เพราะสามารถเลือกสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวได้หลากหลายรูปแบบ

2.3 การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ต้องให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการปลุกกระตุ้นทั้งความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานรัฐอื่นๆ ให้เข้ามาวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่ยังขาดส่วนนี้อยู่ ให้กลายเป็นจุดแข็งของพื้นที่นั้นๆ ให้สามารถตอบโจทย์สำคัญๆ สำหรับความต้องการของนักท่องเที่ยว อีกทั้งพยายามสร้างจุดเด่นของจังหวัดนครปฐม ซึ่งต้นทุนเดิมมีอยู่แล้ว เพียงแต่นำมาสร้างเป็นกิจกรรมที่มีการรวมตัวรวมกลุ่ม จัดทำแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวที่เป็นไปในลักษณะเดียวกัน

3. การกำหนดสร้างกลยุทธ์เส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม มีดังนี้

3.1 รูปแบบศักยภาพและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม เป็นประตูสู่ภาคตะวันตกและภาคใต้จึงทำให้การคมนาคมขนส่งสะดวก นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเดินทางท่องเที่ยวเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ได้รวมทั้งจังหวัดนครปฐมยังได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่งอาหาร เพราะที่ตั้งของจังหวัดอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน หรือแม่น้ำนครชัยศรีที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งอาหาร ผลไม้และวัฒนธรรม ซึ่งในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดี และยังคงมีความสำคัญเรื่อยมา เนื่องจากเป็นเมืองที่มีองค์พระปฐมเจดีย์ที่พระมหากษัตริย์ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์

3.2 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม มีการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ใช้วัดและโบราณสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะวัดในศาสนาพุทธถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เป็นจำนวนมาก ให้เข้ามาเที่ยวชมผลงานทางด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และงานพุทธศิลป์ที่งดงาม รวมถึงการเข้าไปทำบุญกราบไหว้บูชาพระ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น การท่องเที่ยวรูปแบบนี้ อาจเรียกได้ว่าการท่องเที่ยวประเภทชมความงดงามทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงมาก

สามารถสนองประโยชน์ได้ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด บำรุงท้องถิ่นและประเทศโดยรวม เกิดการหมุนเวียน ในกระแสเศรษฐกิจและสังคม

3.3 รูปแบบกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และมีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทยเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังรายงานของกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาที่พบว่า ตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสร้างรายได้เกินกว่า 1 ล้านล้านบาท มาโดยตลอด และในปี 2561 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยว 2.94 ล้านล้านบาท และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 ยังระบุว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยยังคงมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องด้วยความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อัยยาศัยไมตรีของคนไทย ศักยภาพของทำเลที่ตั้ง จึงทำให้ประเทศไทยยังคงมีศักยภาพและโอกาสทางการท่องเที่ยวมากมาย นอกจากการท่องเที่ยวจะมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติของการตอบสนองความพึงพอใจของตนเอง การพักผ่อน การหลีกเลี่ยงจากวิถีชีวิตประจำวันที่จำเจ การท่องเที่ยวเพื่อลดความตึงเครียดจากการทำงาน การหาประสบการณ์ใหม่ๆ รวมถึงการเยี่ยมญาติหรือเพื่อน เป็นต้น ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลากหลายและมีอิสระในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวย่อมทำให้เกิดความผ่อนคลาย รู้สึกเพลิดเพลินมีความสุข และเมื่อมีความสุขจะก่อให้เกิดสุขภาวะอันเป็นมิติหนึ่งที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต

3.4 สร้างรูปแบบการพัฒนากิจกรรมและกำหนดกลยุทธ์เส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม สามารถอธิบายได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การพัฒนาศักยภาพและเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม จะต้องเริ่มต้นที่การสร้างแนวทางระดมสมองการค้นหาศักยภาพและเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา จึงเกิดเป็น **รูปแบบศักยภาพและเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม** ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การค้นหาศักยภาพและเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 2) สร้างเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม 3) ออกแบบกระบวนการและกำหนดเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้



ภาพที่ 1 รูปแบบศักยภาพและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม

ขั้นที่ 2 เป็นการพัฒนาอันสืบเนื่องมาจากการค้นหาค่าศักยภาพและเส้นทางเชิงพุทธศาสนา นำมาสู่การเกิดเป็น **รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม** ซึ่งประกอบไปด้วย 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 2) การเก็บค่าบริการหรือสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม 3) การอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการท่องเที่ยว 4) การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว 5) การสร้างเอกลักษณ์ที่เป็นแรงจูงใจนักท่องเที่ยว สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้



ภาพที่ 2 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม

ขั้นที่ 3 การขับเคลื่อน ผลักดัน ให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม เมื่อมีการค้นหาศักยภาพ การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว กลยุทธ์ที่สำคัญในการทำให้เห็นภาพรวมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา จึงเกิดเป็น **รูปแบบกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม** ที่ประกอบไปด้วย 1) ด้านประวัติศาสตร์ 2) ด้านการชมงานศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี 3) ด้านการปฏิบัติธรรม 4) ด้านการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยว สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้



ภาพที่ 3 รูปแบบกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม

อภิปรายผล

ผู้วิจัยเสนอประเด็นการอภิปรายผลที่สำคัญตามข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. ศักยภาพและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางท่องเที่ยว ต้องการมาท่องเที่ยวนั้นส่วนหนึ่งเพราะเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ด้านพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน มีรูปแบบในการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งเหตุผลที่สำคัญในการเข้ามาท่องเที่ยว คือการจัดกิจกรรมต่างๆ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมมาท่องเที่ยวกับสมาชิกในครอบครัวและมาท่องเที่ยวประมาณ 1-2 ครั้งต่อปี ลักษณะของการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวแบบวันเดียว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวจากเพื่อน ญาติ คนรู้จักและเว็บไซต์ โดยมีกระบวนการของการกำหนดกลยุทธ์ภายใต้สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อนำเอากลยุทธ์ไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์และภารกิจขององค์กรและมีการประเมินผลกลยุทธ์นั้น (David, F. R., 2007) อย่างไรก็ตาม ศักยภาพและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ซึ่งเราจะเห็นได้ว่า รูปแบบการท่องเที่ยวมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปจากปัจจัยเรื่องความสะดวกในการเดินทางที่มีความเจริญและสะดวกสบายมากขึ้น ประกอบกับเทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสาร ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวจากการใช้บริษัทจัดการท่องเที่ยวหรือบริษัททัวร์ มาสู่การท่องเที่ยวด้วยตัวเองมากขึ้น ซึ่งมีความเป็นอิสระและประหยัดกว่าการใช้บริษัททัวร์ ส่งผลให้ธุรกิจการท่องเที่ยวมีการขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่ง พยอม ธรรมบุตร กล่าวไว้ว่า โดยองค์ประกอบ

การท่องเที่ยวที่เป็นส่วนสำคัญประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) คือสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) คือระบบโครงสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับการเดินทางที่เหมาะสม สะดวก และปลอดภัย 3) ที่พักแรม (Accommodation) ได้แก่ โรงแรม รีสอร์ท แกสท์เฮาส์ โฮมสเตย์ อาจรวมถึงการพักแบบกางเต็นท์ที่นอนด้วย 4) กิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมนันทนาการ (Tourist activities and recreational activities) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับสถานที่ เวลาที่เหมาะสม 5) ส่วนประกอบอื่น ๆ บริการเบ็ดเสร็จ (Ancillary) เช่น ด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา เป็นต้น 6) บริการเสริมให้ตรงกับความต้องการ (Amenities) คือ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของ นักท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น บริเวณที่จอดรถสาธารณะ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น (พยอม ธรรมบุตร, 2546) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษดา ขุนอาภัย ได้ทำวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา บ้านหลวงเหนือตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัด เชียงใหม่” พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความเห็นว่าปัจจัยทางการตลาดท่องเที่ยวที่มีอิทธิพล มากที่สุดในการตัดสินใจมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ คือ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติสำหรับ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีความเห็นว่า ปัจจัยทางการตลาดการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลมาก ที่สุดการตัดสินใจมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่คือศิลปวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิต ส่วนใน การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศพบว่าการบอกต่อ จากคนใกล้ชิด หรือคนรู้จัก และอินเทอร์เน็ต มีอิทธิพลมากที่สุด ในด้านค่าครองชีพและ งบประมาณในการท่องเที่ยวมีอิทธิพลมากที่สุดส่วนในด้านความน่าสนใจในการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความเห็นว่า ยังไม่แน่ใจ และ ผู้ประกอบการ ธุรกิจท่องเที่ยวมีความเห็นว่าสถานการณ์ท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ค่อนข้าง ชะลอตัวเนื่องจาก ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาทางการเมือง โดยเล็งเห็นว่านักท่องเที่ยวชาว ไทยมีความสำคัญมากขึ้น สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่า ควรจะจัดขึ้นในรูปแบบของโฮมสเตย์ และต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐ สำหรับความเห็น ของผู้นำชุมชนบ้านหลวงเหนือมีความเห็นสอดคล้องกับผู้ประกอบการ อีกทั้งยังพบปัญหา 3 ส่วน คือ 1) ปัญหาภายนอกชุมชน ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง 2) ปัญหาภายในชุมชน เช่น การขาดความเข้มแข็งของชุมชนในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัญหาขาดแคลนบุคลากรและ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น และ 3) ปัญหาจากภาครัฐ คือ การขาดการสนับสนุนที่ดีจากภาครัฐเท่าที่ ควร สำหรับผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถแบ่งได้สองส่วนคือ ผลกระทบ ด้านบวก ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นรายได้ การประชาสัมพันธ์ชุมชน ส่วน ผลกระทบด้านลบคือ อาจเกิดปัญหาด้านอาชญากรรม ยาเสพติด และโรคระบาด เป็นต้น

แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านลวงเหนือคือ การพัฒนาในรูปแบบของโฮมสเตย์ และการสร้างแหล่งความรู้ชุมชน (กฤษดา ชุ่นอภัย, 2552)

2. การพัฒนากิจกรรมและกำหนดกลยุทธ์สร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม การท่องเที่ยวเชิงศาสนาจะรวมเอาเรื่องของความเชื่อไว้ด้วย ถือเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเสริมสร้างพลังใจหรือเสริมสร้างความเจริญทางจิตใจ และความเป็นสิริมงคลของชีวิต การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กล่าวว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อสนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาให้สอดคล้องประสานกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยเหลือประโยชน์ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม และช่วยกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทางศาสนา รวมทั้งเสริมสร้างสินค้าใหม่ทางการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมอีกด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยสรุปได้ว่าจังหวัดปทุมธานีมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวมอญด้านประวัติศาสตร์ ด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่ วัดมอญ เตาโอ่งอ่าง เครื่องปั้นดินเผา ตุ่มสามโคก ตลอดจนด้านประเพณี เทศกาล ได้แก่ งานสงกรานต์ งานแห่เสาหงส์งตะขาบ และวิถีชีวิตของชุมชนชาวมอญ ได้แก่ อาหารการกิน การแต่งกาย แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี ควรเน้นการพัฒนาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ อนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญา และองค์ความรู้ให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนชาวมอญ ควรพัฒนาด้านการคมนาคม โดยการปรับปรุงถนน และพัฒนาเส้นทางเดินทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงถึงกัน ตลอดจนพัฒนาด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล, 2553)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม จะต้องดำเนินการ ขั้นที่ 1 รูปแบบศักยภาพและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การค้นหาศักยภาพและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 2) สร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม 3) ออกแบบกระบวนการและกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม ขั้นที่ 2 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม ซึ่งประกอบไปด้วย

1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 2) การเก็บค่าบริการหรือสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม 3) การอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการท่องเที่ยว 4) การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว 5) การสร้างเอกลักษณ์ที่เป็นแรงจูงใจนักท่องเที่ยว ชั้นที่ 3 รูปแบบกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐมที่ประกอบไปด้วย 1) กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐมด้านประวัติศาสตร์ 2) กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐมด้านการชมงานศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี 3) กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐมด้านการปฏิบัติธรรม 4) กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐมด้านการออกแบบเส้นทางทางการท่องเที่ยว ส่วนข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ 1) การประชาสัมพันธ์กิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม 2) สร้างการบูรณาการหน่วยงานในการส่งเสริมกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม 3) นำวิถีและประวัติศาสตร์ด้านพระพุทธศาสนาของจังหวัดนครปฐมมาสู่การตีแผ่องค์ความรู้ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน 4) ให้ความรู้ความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์จังหวัดนครปฐม 5) พัฒนาวีถีด้านจิตใจพุทธบริษัท 4 ด้วยแนวทางพระพุทธศาสนา 6) พัฒนาวีถีวิถีด้านการพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ภาครัฐ ควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 2) ภาครัฐควรสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงพุทธ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ รวมถึงการระดมสมองออกแบบการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่รองรับต่อความเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 3) ภาครัฐ ควรฝึกให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น เอกชน ประชาชน ผู้ประกอบการ ซึ่งมีเงื่อนไขคือ จะต้องวิเคราะห์ให้พบว่า กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม นั้นควรทำอย่างไร รวมถึงวิธีการดำเนินการสร้างการท่องเที่ยวที่ทันสมัยต่อยุคปัจจุบัน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาโดยอาศัยที่เครื่องมือหลากหลายในการศึกษากลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม 2) ควรศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ยุคทวารวดีในเขตจังหวัดนครปฐม กับพื้นที่การท่องเที่ยวจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดา ชุ่นอาภัย. (2552). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนืออำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กลุ่มสารสนเทศเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). การท่องเที่ยวเชิงศาสนา. ใน รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว (หน้า 47-48). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2548). แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมพร้อมบริการ. กรุงเทพมหานคร: กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ธนิศ บุตรทิพย์สกุล. (2558). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 21(2), 203-210.
- พยอม ธรรมบุตร. (2546). หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล. (2553). การศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. (2557). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 20 ศาสนาและความเชื่อ. กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
- รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (2562). พระพุทธรูปและพระพิมพ์ทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- David, F. R. (2007). Strategic management: Concepts and cases. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.